

UPORABLJATI IN PREŽIVETI

V prvem tednu decembra je bil na obisku v Ljubljani preživelec psihiatrije in aktivist na področju duševnega zdravja, Germán Torres. Prišel je na podporno skupino za slišanje glasov, predaval na Fakulteti za socialno delo in izvedel dve delavnici o »skupinski skrbi« (angl. *collective care*) z uporabo metode gledališča zatiranih. K nam je s predstavitvijo barcelonske mreže skupin za medsebojno pomoč prinesel svež piš pri nas delno že poznanih vetrov.

Germán se identificira kot preživelec psihiatrije. Gibanje preživelcev psihiatrije je ponekod po svetu zelo močno, vzpostavlja pa se na točkah kritičnega in političnega premisleka (in akcije!) na področjih, povezanih s psihiatrijo. Od gibanj »uporabnikov« se gibanja preživelcev ločijo predvsem po tem, da so jo preživeli (se od nje tako ali drugače osvobodili); da psihiatrijo vidijo predvsem kot zatiralsko mašino in da psihiatrije ni možno le uporabljati, temveč je marsikdaj v vstopanje v psihiatrični sistem kdo tudi prisiljen, kar kaže na neustreznost rabe besede »uporabnik«. To seveda ne pomeni, da »uporabniki« psihiatrijo zgolj »uporabljajo« oz. so do nje nekritični – vseeno pa identitetni naklon gibanja preživelcev kaže na svojstveno politično držo, ki jo vzdržuje tudi ali predvsem z vstopanjem v javne prostore. Knjige, kot so *Searching for a Rose Garden* (2016) in *Mad Matters* (2013), popisujejo veliko razmislekov in tudi samooorganiziranih akcijskih podvigov v tujini, kar nas spomni prej na preteklost kot sedanost aktivizma radikalnega duševnega zdravja v Sloveniji.

Z idejami je tako kot z oblačili – menjajo se po nareku mode. Jaka moda, pravijo, in zdi se, da je »moda« preživelcev in gibanja norcev (angl. *mad movement*) dejansko moda ZDA, Kanade in drugih od nas še kar oddaljenih predelov sveta. V Evropi se morda bolj kot o preživelcih govori o vrstniški podpori (angl. *peer-support*), ki ponekod postaja del delovanja ustanov. V Trstu je skupina psihiatričnih uporabnikov v vlogi vrstniških podpornih delavcev

plačana iz iste malhe kot psihiatri in drugi zdravstveni delavci, kolegi iz Avstrije pa tudi razvijajo skupine in druge dejavnosti, katerih protagonisti so ljudje z lastnimi izkušnjami duševnih stisk. Vsem tem iniciativam je skupno to, da črpajo moč za podporo iz vednosti in praks strokovnjakov iz izkušnje (tako imenovanih »vrstnikov«), ki se medsebojno podpirajo. Ko smo pred kratkim naredili anketo o vrstniški podpori in jo poslali na vse vidnejše nevladne organizacije na tem področju v Sloveniji, smo dobili vtis, da marsikatero organizacijo vrstniško podporno delo zanima. Februarja letos v Ljubljano prihaja nizozemski socialni psihiater Dirk Corstens, ki bo med drugim govoril tudi o razvijanju vrstniške podpore.

Germán je večkrat vprašal: Kaj lahko naredimo, da bomo lahko bolj neodvisni od ustanov? Vrstniška podpora je v svoji osnovi samonikel pojav, ki se vzpostavlja tako znotraj psihiatričnih ustanov (na cigaretu) in zunaj njih (kjer koli v skupnosti, s katerim koli tovarištvom). Tudi če se odvija znotraj ustanov, je izveninstitucionalna – ustanova lahko dve osebi zbliža zato, ker se najmeta znotraj nje v podobnem položaju, a hkrati s tem, ko se vzajemno podpirata, gradita neko drugo polje moči, ki je od ustanove neodvisno. Samoniklost pa pomeni tudi to, da vrstniška podpora ne izhaja iz konceptov in idej o njej sami – s temi koncepti si lahko pomagamo pri razumevanju procesov take vrste podpore, ki pa izhaja predvsem iz nuje in dejstva, da imajo institucionalne vrste pomoči, ki jih izvajajo strokovnjaki po poklicu, svoje omejitve. Te samonikle prakse vzajemne podpore, kot rečeno, ponekod po svetu prepoznavajo in jih tudi bolj ali manj sistemsko spodbujajo. Ponekod do mere, da se ljudje upravičeno sprašujejo, ali še kaj ostane od take vrste podpore, če jo »pogoltnejo« različne ustanove s svojimi logikami delovanja, ki se jim potem vrstniške podpirne skupine morajo podrediti. A nas čaka še dolga pot.

Juš Škraban

SEMINAR O VRSTNIŠKEM PODPORNEM DELU NA PODROČJU DUŠEVNEGA ZDRAVJA

Projekt Slišanje glasov Slovenija v obdobju 2019–2021 sodeluje v projektu Erasmus+ »Community Mental Health practices in ex-Yugoslavia«. Projekt se osredotoča na skupnostno usmerjene prakse na področju duševnega zdravja in – v primeru Slovenije – posebej na pristop odprtega dialoga in na modele organizacije vrstniškega podpornega dela. V času med 5. in 7. februarjem 2020 bo v Ljubljani potekal seminar o teh temah z dvema predavateljema iz Nizozemske.

Pred seminarjem nas je zanimalo, kakšni so pogledi slovenskih nevladnih organizacij na skupnostno usmerjene prakse na področju duševnega zdravja in posebej na vrstniško podporno delo. Izdelali smo kratko anketo o teh temah in jo poslali osmim nevladnim organizacijam, od katerih so nam štiri vrnile svoje odgovore. V nadaljevanju na kratko povzemamo del njihovih odgovorov, vsi njihovi odgovori pa so dostopni na domači strani www.slisanjeglasov.si, v razdelku Knjižnica.

Na vprašanje o možnosti izveninstitucionalne podpore ljudem v duševnih stiskah je ena od organizacij odgovorila: »Možnosti

izveninstitucionalne podpore so v Sloveniji slabe. Razen nevladnih organizacij (in skupnostne psihiatrije) ne obstajajo storitve, ki bi jih osebe s težavami v duševnem zdravju lahko uporabljale. Tiste, ki obstajajo izven omenjenega, so drage (psihoterapija, zasebne svetovalnice in terapevti ipd.) in/ali neurejene, neregulirane ali pa so njihove storitve omejene (oskrba na domu ipd.). Dolgotrajna oskrba je neurejena, osebna asistenca za osebe s težavami v duševnem zdravju je v povojih, večina drugih storitev pa je neobstoječa.« Na vprašanje o nepokritih potrebah uporabnikov so odgovori omenjali pomanjkanje prehodnih stanovanjskih skupin ter kriznih centrov za duševno zdravje (ki bi odgovarjali na akutne stiske in preprečevali hospitalizacije) in na finančno in kadrovsko omejenost pri izvajanju obstoječih oblik podpore. Na vprašanje o odnosu do vrstniškega podpornega dela so vse štiri organizacije odgovorile, da to idejo podpirajo, da spodbujajo take dejavnosti in da bi si želeli razvoja programov v tej smeri ter več povezovanja za ta namen. Morda bodo našle priložnost za vse to tudi na seminarju, ki bo organiziran na to temo v februarju.

Bojan Dekleva

To gradivo je bilo izdelano v času, ko je bil projekt Slišanje glasov na društvu Kralji ulice vključen v projekt »Mreža slišanje glasov Zahodnega Balkana« (fondacija Tempus, program ERASMUS+; v trajanju 15.09.2018. do 14.07.2020) oz. je bilo s soglasjem avtorja/prevajalca objavljeno na domači strani projekta Slišanje glasov. *This material was produced in the framework of implementation of Erasmus+ project "West Balkan Hearing Voices Network" (15 September 2018 14 July 2020) by the Hearing Voices project at Kings of the Street Association.*

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

**KRALJI
ULICE**

